

<p>Logotyp</p> 	<p>Nazwa instytucji</p> <p>Muzeum Ustrońskie</p>	
<p>Tytuł jednostki / publikacji / fotografii</p> <p>Strój ludowy noszony w Ustroniu. Katalog fotograficzny</p>		
<p>Ilość stron oryginału</p> <p>28</p>	<p>Ilość skanów</p> <p>28</p>	<p>Liczba plików publikacji</p> <p>28</p>
<p>Autor</p> <p>Alicja Michałek</p>	<p>Wydawnictwo / zakład fotograficzny</p> <p>Wydano staraniem Muzeum</p>	<p>Skan okładki</p>
<p>Miejsce wydania</p> <p>Ustroń</p>	<p>Rok wydania / Data powstania</p> <p>2019</p>	
<p>Sygnatura</p> <p>---</p>	<p>Rodzaj zasobu (np. zdjęcie, czasopismo itp.)</p> <p>pozycja zwrta w formie katalogu</p>	
<p>Wymiary (wys x szer)</p> <p>21x15 cm</p>	<p>Stan zachowania</p> <p>---</p>	
<p>Hasła przedmiotowe (okres historyczny, postacie, miejsce)</p> <p>Od II połowy XIX w. do lat 40. XX w., Ustroń, Śląsk Cieszyński, Ludwik Lipowczan</p>		
<p>Hasła tematyczne (np. miasto, przemysł, kuźnia, letnicy itp.)</p> <p>Kobięcy strój cieszyński na przełomie XIX i XX w., strój cieszyński przed I wojną światową, strój cieszyński w okresie międzywojennym, ewolucja w stroju cieszyńskim, męski strój ludowy noszony w Ustroniu, Banderia Konna Ustroń, strój panny i mężatki, suknia cieszyńska, żywotek, hoczki, pas, orpant, szpyndlik, kabotek, przeposka, szatka, czepiec, koronka kłockowa, panna młoda w stroju cieszyńskim, bielizna w stroju cieszyńskim, jakła, hacka, dodatki do stroju cieszyńskiego.</p>		
<p>Prawa autorskie</p> <p>---</p>		

STRÓJ LUDOWY noszony w Ustroniu

KATALOG FOTOGRAFICZNY

Dofinansowano ze środków Miasta Ustronia

MUZEUM USTROŃSKIE

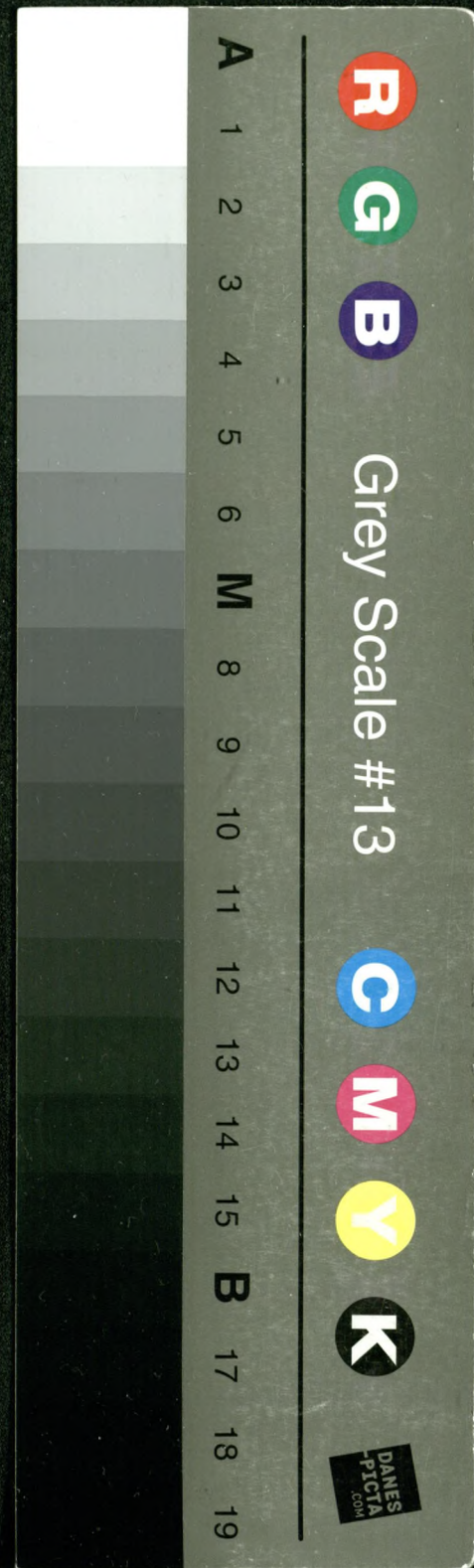
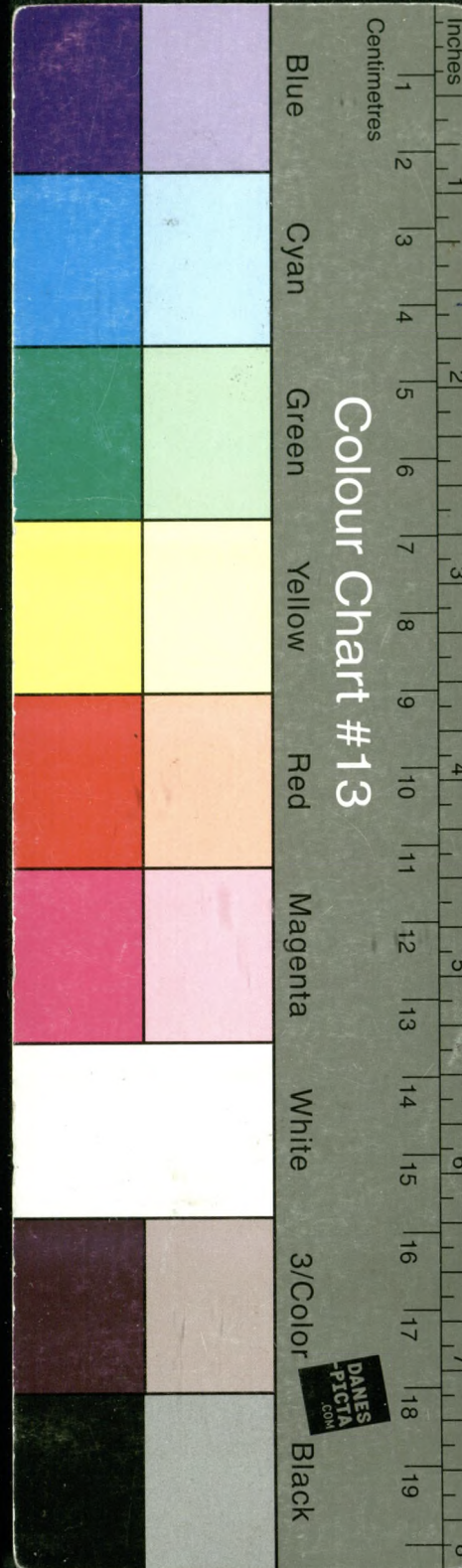
Stowarzyszenie Miłośników
Kuzni Ustronia

USTROŃ
GÓRY RADOŚCI

autor projektu:
Alicja Michałek

Strój cieszyński wywodzi się z grupy historycznych strojów renesansowych. Początkowo jego elementy stanowiły ubiór mieszczan, aby wreszcie, z początkiem XIX w., stać się strojem ludu wiejskiego.

Z racji kosztownych materiałów, takich jak wytworne aksamity, złote nici, drogie wełny i jedwabie oraz srebrna biżuteria, mianowany został jednym z najpiękniejszych i najbogatszych ubiorów ludowych w Polsce.

Strój cieszyński był świadkiem ważnych i przełomowych momentów w życiu człowieka. Towarzyszył konfirmantkom, pannom młodym, druhnom oraz gościom weselnym. Był nieodzowny podczas mszy św. i nabożeństw, wszelkich uroczystości, targów i jarmarków oraz innych istotnych wydarzeń.

Pomimo rozwoju ustroniańskiego przemysłu i uzdrowiska, które miały również wpływ na tutejszy ubiór, ustronianki zawsze nosiły strój cieszyński z wielką dumą. I chociaż tutejsi hutnicy i kuźnicy już na najstarszych istniejących fotografiach odziani byli na modłę miejską, zawsze towarzyszyły im tradycyjnie *wyoblykane* małżonki.

KOBIECY STRÓJ CIESZYŃSKI

Panna

Ma odsłoniętą głowę, a włosy splecione w *binkocz* (warkocz), zdobiony kolorową *splatkóm* (wstążką), zakończoną *maszkóm* (kokardą).

Mężatka

Jej głowę zdobi jedwabna *szatka*, a pod nią *czepiec* z *naczótkiem* z koronki klockowej, symbolizujący stan małżeński. Pod *czepcem* włosy splecione są w *kujón* (kok).

SUKNIA CIESZYŃSKA

Suknia cieszyńska to długa, fałdowana spódnica, połączona z przyszytym doń gorsetem, zwanym *żywotkiem*. Najstarsze suknie cieszyńskie z pierwszej połowy XIX w. sporządzane były z 6-8 szerokości materiału, co odpowiadało mniej więcej 5 metrom.

Bogatsze siedlaczki jako element wyprawy ślubnej otrzymywały nawet 7 sukien z *hoczkami* i innymi elementami stroju cieszyńskiego.

Materiały z których szyto suknie cieszyńskie:

samodział – gruba wełniana tkanina, sporządzona na ręcznych krosnach

kamlot – ciepły, szorstki materiał z lnianą osnową oraz wątkiem z owczej lub koziej wełny

rasz – delikatnie tkany fabryczny materiał lniano-wełniany, najczęściej czarny lub wiśniowy, używany na „lepsze” suknie cieszyńskie

prost – cieńszy materiał lniano-bawełniany, zwykle rudobrunatny, który przetrwał do schyłku XIX w.

kamgarn – mocna tkanina z wełny czesankowej, o splocie ukośnym z grubą, wyraźną prążką. Ustronianki wybierały najczęściej kamgarn czarny, w który zaopatrywały się w bielskich zakładach włókienniczych

Lymka (galonka) – dolne obszycie sukni cieszyńskiej w postaci szerokiej (od 6 do 12 cm) wstęgi z jedwabiu lub tafty, najczęściej w kolorze modrym, fioletowym, zielonym, grafitowym, czarnym (noszonym podczas żałoby). *Lymka* zabezpieczała dół sukni przed uszkodzeniami, a jej kolor można było zmieniać w zależności od okazji.

Na wewnętrznej stronie spodu sukni przyszyta była wełniana lub flanelowa podkładka koloru ciemnozielonego, ceglastego, ciemnofioletowego, która zabezpieczała materię.

Na zdjęciu powyżej widoczna jest lymka pod białą zapaską panny młodej.

Ladaco to przód spódnicy sukni cieszyńskiej, który zakrywano fartuchem, szyto go więc dla oszczędności z kawałków wykrojonych ze starych sukien. Przód ten posiadał rozpór zapinany haczykiem, a na jego szwach wpuszczane były do wewnątrz dwie płócienne kieszenie.

Dolny obwód najstarszych sukien cieszyńskich wynosił około 5 m.

ŻYWOTEK

Żywotek to aksamitny gorset, przyszyty do spódnicy sukni cieszyńskiej, tworzący z nią integralną całość. Usztywniony był tekturą i podszyty płótnem.

Części żywotka:

przedniczki – przednie części żywotka, do których przyszywano *hoczki*

Najstarsze *żywotki* z XIX w. były prawdziwymi arcydziełami sztuki hafciarskiej, lamowano je paradnymi *bortami*, zdobiono złotymi i srebrnymi nićmi, metalowymi paciorkami i cekinami. Nowy układ granic po I wojnie światowej spowodował brak dostępu do materiałów zdobniczych, sprowadzanych z małych wytwórni w Czechach i Austrii.

Borty to ozdobne aplikacje, dzielące *oplecki* żywotka na dwa symetryczne pola zdobnicze.

Najstarsze *żywotki* pokrywano *bajorkiem*, cienkim metalowym drucikiem zwiniętym w sprężynkę. Z pomocą bajorka powstawał tzw. *haft złoty*, który uwypuklano poprzez naszywanie pod nim dodatkowych warstw innego materiału.

Jak datujemy żywotki?

Bogate zdobnictwo żywotków obowiązywało do zakończenia I wojny światowej

Typ zdobienia popularny od początku lat 20. XX w. do połowy lat 30. XX w.

Tak haftowano żywotki od połowy lat 30. XX w. oraz w okresie po II wojnie światowej

Międzywojenne żywotki haftowano barwną muliną z dodatkiem szklanych koralików oraz lacety i cekinów z pleksiglasu. Najczęściej wyszywano dwie symetryczne kompozycje kwiatowe, zachowując nadal linearny podział *oplecków* żywotka na dwa pola zdobnicze. W drugiej połowie lat 30. XX w. zrezygnowano z symetrycznego podziału *oplecków*, wyszywając trzy bukiety lub półokrągłe wianuszki kwiecia.

Symbolika żywotków

Najstarsze modele – tonacja bordowo-wiśniowa

Panny młode i młode mężatki – kolor czarny

Druhny weselne – odcienie wiśni

Kobiety starsze – tonacja brązowa

Kobiety w żałobie – odcienie fioleto

Brak haftów, tylko lamowanie – młode panienki

BIŻUTERIA DO STROJU CIESZYŃSKIEGO

Hoczki to srebrne, często pozłacane lub wykonane ze stopów metali zapinki z *gónzewkami* (ogniwkami), przyszyte do *przedniczek żywotka*. Ogniwka te służyły do przewlekania łańcuszka, którym właścicielki sznurowały *żywotek* na piersiach.

Gurt to srebrny *pas* do stroju cieszyńskiego, noszony tylko przez bogatsze kobiety.

Orpant, zwany też *napierśnicą*, zawieszany z przodu *kabotka* na wysokości piersi, rozpowszechnił się dopiero na pocz. XX w. w związku z rozwojem sztuki filigranu. Zdobity go srebrne rozety zwane „*różami*” lub „*kwiatami cieszyńianki*”.

Szpyndlik to ozdobna broszka, przypinana do *kabotka* pod szyją.

Bizuteria odlewana

W połowie XIX w. noszono do stroju cieszyńskiego *hoczki* odlewane. Używano do tego celu najczęściej pankfongu, zwanego też alpaka lub nowym srebrem. Był to srebrzystobiały stop metali, zawierający miedź, nikiel i cynk. Wówczas też, wśród zamożniejszej ludności, rozpowszechniły się pasy z odlewanego i tłoczonego srebra, częściowo nawet złoczonego. Składano je z owalnych płytek oraz klamry, które łączono za pomocą rzędów łańcuszków.

Bizuteria filigranowa

Na przełomie XIX i XX w. popularna stała się biżuteria filigranowa, wykonywana przez złotników z cienkich drucików, ułożonych w ażurową siatkę. Technika tą tworzą *hoczki*, ozdobne elementy pasów, *szpyndliki* oraz *orpanty*.

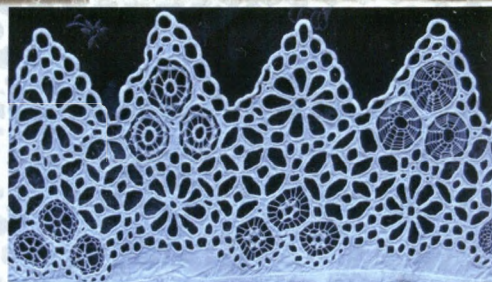
KABOTEK

Kabotek to rodzaj białej bluzki w kobiecym stroju cieszyńskim. Najstarsze **kabotki** sztyto z cienkiego płótna lub batysty, o kroju przyramkowo-marszczonym i bardzo dużych bufiastych rękawach.

Ewolucja kabotków nastąpiła na początku XX w. Wówczas sztyto je z **kartónu** (sztywnego, niezwykle gęsto tkanego płótna bawełnianego), dodając dekoracyjne elementy wykonane haftem richelieu.

Aby uzyskać najbardziej precyzyjny **haft richelieu**, w tkaninie wypalano dziurki za pomocą metalowych klocków, maczanych w kwasie solnym. Następnie obszywano je białą nicią i wypełniano misternymi słupkami lub pajęczynkami.

Elementy kabotki

obujek – haftowana
stójka pod szyją

lymieczi
– wyszywane
mankiety
rękawów
kabotka

przedniczka – suto
zdobiono przednia
poła kabotka

okruża
– ozdobne,
stojące kryzy
na rękawach

Nowomodne kabotki: Na przełomie lat 20. i 30. XX w., w związku z rewolucją w światowej modzie, *kabotki* zyskały nowoczesny krój. Trudne do prasowania bufiaste rękawy zastąpiły modne jedwabne i muślinowe bluzeczki barwy kremowej lub écru z małymi rękawkami, licznymi falbankami, wstawkami, mereżkami, kołnierzykami i kokardami. **Bez względu na zmianę kształtu i formy zarówno starsze, jak i nowsze bluzki, noszone w Ustroniu do stroju cieszyńskiego, zawsze nazywano kabotkami.**

*Kabotek uszyty z nylonu
spadochronowego,
lata 40. XX w.*

FORTUSZEK

Fortuszek, określany też jako **zapaska**, to fartuch noszony do stroju cieszyńskiego. Najstarsze odświętne **zapaski** sporządzano z węgiersko-słowackiego cienkiego płótna, poddawanego farbowaniu. Były one suto marszczone, szyte z 2-3 szerokości tkaniny. **Fortuszek** musiał być minimalnie dłuższy od sukni cieszyńskiej.

Zapasek nigdy nie prasowano, tylko **glancowano** (gładzono) specjalnym drewnianym **kulokiym** (wałkiem), aby nie zniszczyć tkaniny.

Od początku XX w. coraz częściej płócienne **zapaski** zastępowano mieniącymi się jedwabiami, gładkim atłasem, zwiewnym szyfonem, sztywną taftą (na zdjęciu poniżej).

Starsze kobiety i wdowy często nosiły zapaski w poprzeczne pasy.

PRZEPOSKA

Przeposka to barwna, szeroka wstążka, wiązana na *maszke* (kokardę), którą kobiety przewiązywały się w pasie, nosząc strój cieszyński. Początkowo były one równe z długością fartucha. Podczas I wojny światowej przyszła moda na przeposki z tkanej fabrycznie wstążki z oryginalnymi motywami zdobniczymi. Z czasem, zgodnie z rewolucją w modzie, znacznie je skrócono, wiążąc fantazyjnie z boku.

SZATKA

Szatka to chustka na głowę, noszona do stroju cieszyńskiego, nakładana na koronkowy *czepiec*. Najstarsze odświętne *szatki* szyto z białego płótna.

W ostatnim ćwierćwieczu XIX w. bogatsze kobiety zaczęły nosić chustki z cennego, szlachetnego adamaszku, zaś na przełomie XIX i XX w. sklepy bławatne sprowadzały już fabrycznie zakończone *szatki* z jedwabiu żakardowego o ornamentach kwiatów i liści w kolorach przenikających się wzajemnie po obu stronach materii. Popularne były odcienie złota, brązu, ciemnej zieleni, fioletu, wiśni, srebra, granatu. **Zgodnie z dawną tradycją szatki oraz fortuszki miały barwy stonowane, nigdy nie jaskrawe.**

Wiązanie szatek na żurek

Młodsze mężatki wiązały chustki z tyłu głowy *na żurek*, czyli na dwa węzły ze stojącymi na boki końcami. Była to umiejętność, której nie potrafiły prawidłowo wykonać wszystkie kobiety.

Wiązanie szatki pod brodą było charakterystyczne dla starszych kobiet oraz wdów. Ciemne chustki oznaczały żałobę, ale zakładano je także w advencie i wielkim poście.

Wiązanie na dwie szatki (poniżej) to archaiczny, paradny sposób nakrycia głowy, praktykowany przez starsze kobiety. Zakładały one dwie chustki o kontrastowych kolorach, z których wierzchnia wiązana była pod brodą.

GŁOWY MŁODYCH DZIEWCZĄT

Panny chodziły z odkrytą głową, a ich dumą były włosy splecione w długi **binkocz** (warkocz), opadający na plecy, zdobiony kolorową **splatków** (wstążką), związaną na **maszke** (kokardę).

CZEPIEC

Czepiec, czyli koronkowy biały czepak, był noszony przez męzatki pod chustką. Uroczyście zakładano go w miejsce wianka w trakcie wesela, podczas **obrzędu oczepin**. Po ślubie kobieta nie mogła opuścić domu bez zaczepienia. *Czepce* zakładały również *zowitki*, czyli panny z dziećmi.

Okrągła forma *czepca* kojarzyła się z pewną sakralnością, warunkował on płodność i szczęście w małżeństwie.

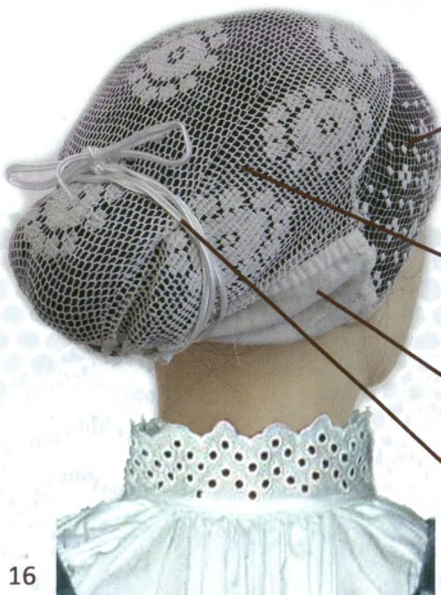

Uczesanie męzatki pod czepcem – włosy pleciono w warkocz, po czym zwijano z tyłu głowy w *kujón* (kok) i spinano *hornodłami* (dramatami w kształcie wydłużonej litery U).

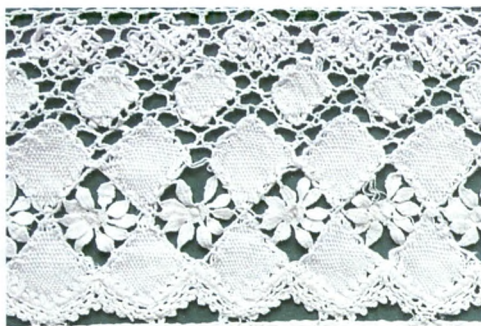

Elementy czepca:

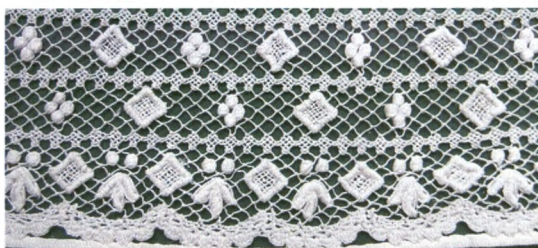
- Naczótek** – najpiękniejsza część czepca, eksponowana na czole
- Denko (saczek)** – zasadnicza część czepca, ukryta pod chustką
- Zauszniki** – prostokątne kawałki płótna, formujące czepiec za uszami
- Szurka** – tasiemka, którą obwiązywano *kujón*, zawinięty w siatkowe *denko*

Najstarsze *naczółki* wykonywano **koroną klockową**.

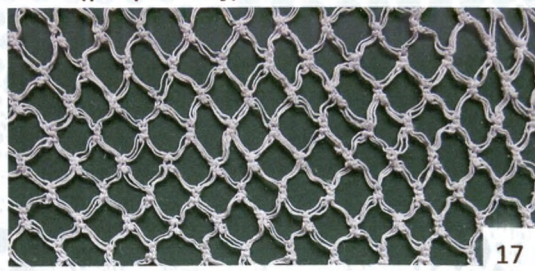
Sto lat temu przyszła moda na ***naczółki* plecione za pomocą *necnadli*** – długiej iglicy o rozdwojonych końcach. Siatkę taką pokrywano cerowanymi, misternymi wzorami, sporządzonymi za pomocą igły o przytępionej końcówce (na zdjęciu po prawej stronie).

Mniej popularne w Ustroniu były ***naczółki* robione na drutach – jeglicach** (po lewej stronie) oraz za pomocą ***szydełka – heknadli*** (po prawej stronie).

Spotykano też u nas ***naczółki* haftowane na fabrycznym tiulu – koronki grunszpicowe** (po lewej). ***Denka czepców*** najczęściej wykonywano za pomocą ***szydełkowych węzłów Salomona*** (po prawej).

KORONKA KLOCKOWA W USTRONIU

Koronka klockowa zwana *ustrońskóm* rozpowszechniła się już na przełomie XVIII i XIX w. Wtedy to Ustroń stawał się silnym ośrodkiem przemysłowym, a żony hutników, wykonując rękodzieło, starały się podreperować domowy budżet. Powstawały w ten sposób *naczółki czepców*, aplikacje do odzieży, bielizny i pościeli oraz misterne serwetki.

Typowo ustrońska odmiana koronek klockowych charakteryzowała się bardzo dużymi wzorami, zdobiącymi *naczółki czepców*. Dominowały tu wyraziste motywy rozetowe, romboidalne, sercowate oraz różne wariacje zygzaków. W Ustroniu, jak i na całym Śląsku Cieszyńskim, często powtarzano też motywy naturalistyczne, gałązki z owocami bądź kwiaty, powstałe z połączenia gipsurowych listów.

Koronka klockowa polegała na przeplataniu nici, nawiniętych na drewniane klocki, przyczepione do *bymbynka* – płóciennego wataka, wypełnionego sianem, umieszczonego na drewnianej podstawie (*na zdjęciu*).

PANNA MŁODA W STROJU CIESZYŃSKIM

Młoducho w stroju cieszyńskim wyróżniata suknią cieszyńska z czarnym żywotkiem oraz jasny fartuch w białej, kremowej lub beżowej tonacji. Białym akcentem była też szydełkowana *hacka*, czyli *sadełko*, wykonane z wełny połączonej z jedwabiem. Obowiązywała tradycja, iż pan młody powinien wykonać lub kupić wybrance buty, a ona odwzajemnić się koszulą.

*Biała hacka
ślubna – sadełko*

Panna młoda, jak i jej drużna na uroczystość ślubną upinały włosy w kok lub w koronę z warkoczy. Na tę fryzurę zakładały wianek w postaci podwójnego bądź potrójnego diademu, wykonanego z białych, woskowych kwiatów z łukiem pereł pośrodku, przyozdobionego mirtem i rozmarynem.

Poniżej fartuch młoduchy z pocz. XX w., obok drużba weselny w towarzystwie druhen

BIELIZNA W STROJU CIESZYŃSKIM

Halka – koszula na ramiączkach, noszona pod suknią cieszyńską. Halki stanowiły element wyprawy ślubnej panny młodej i zawsze były opatrzone monogramem.

Lajbik – rodzaj stanika, noszonego pod halką. Najstarsze *lajbiki* miały postać krótkiej, zapinanej koszulki. Nie były one często spotykane, zwykle rolę biustonoszka spełniał usztywniany *żywotek*.

Rosypoły – długie, sięgające do kolan majtki otwarte, uszyte ze sztywnego płótna (*kartónu*), składające się z dwóch osobnych nogawek, wiązane w pasie, dołem bogato zdobione.

Spodnica – rodzaj dolnej półhalki, marszczonej w pasie, wykończonej szeroką koroną. W dni świąteczne pod suknię cieszyńską wkładano kilka *spodnic*, gdyż pełniejsza sylwetka świadczyła o zamożności właścicielki.

Panny w halkach i spodnicach

Projekt monogramu

OKRYCIA WIERZCHNIE NOSZONE NA CO DZIEŃ

Jakle codzienne

Jakle codzienne, czyli *każdowe*, używane były podczas domowych obowiązków oraz nieoficjalnych wyjść, na przykład na targ. Cieńsze *jakle*, noszone latem, szyto z kretonu, grubsze, zwane też *jupkami*, sporządzano z flaneli. Sięgały do bioder, zapinano je na całej długości na guziki lub zatrzaski, ich krój był taliowany i dopasowany do kobiecej sylwetki, a lekko bufiaste, długie rękawy zwężały się ku nadgarstkom. *Jakle każdo*we szyto z jasnych tkanin w delikatny deseń. Czasem miały małe kołnierzyki. Zakładano je na suknię cieszyńską, bezpośrednio na *żywotek*.

Od lewej ciepła *jupka* flanelowa oraz letnia *jakla* „na każdo” (z przodu i z tyłu), uszyta z kretonu.

Jakle wierzchnie odświętne

Dziewiętnastowiecznym zimowym okryciem, wdziewanym do stroju cieszyńskiego, był **szpyncer** – krótki, ciepły żakiet, zastąpiony na przełomie XIX i XX w. przez **jakle**. **Jakla** była nieco dłuższa, sięgająca do bioder, o kroju wciętym w pasie oraz bufiastych rękawach, zwężających się ku nadgarstkom. Noszono kilka rodzajów **jakli**. **Jakle paradne** sztyto ze sztofu (tkaniny wełnianej w dobrym gatunku, pochodzącej z bielskich zakładów włókienniczych) oraz aksamitu lub wełenki. **Jakle pluszowe** lub **barankule** to zimowe, najcieplejsze wersje **jakli** z imitacji zwierzęcego futra.

Zimową porą kobiety (w tym również panny młode), występowały w jaklach paradnych ze sztofu. Poniżej jakla pluszowa, powyżej jakla barankula z imitacji karakutów.

Jakle żakietowe stały się modne po I wojnie światowej. Były dwurzędowe, z wykładanym kołnierzem, często bogato zdobionym. Zakładano je do sukni cieszyńskiej, ale mocno nawiązywały do mody miejskiej.

Jakle w formie bluzki zaczęły być noszone w drugiej połowie lat 20. XX w. Szyto je z jedwabiu, atłasu, cienkich wełenek, żorzety, tkanin o splotach rypsowych. Wyróżniały je asymetryczne zapięcia, stylowe kołnierzyki, ozdobne falbanki i zakładki, żaboty, plisy, dekoracyjne hafty czy efektowne guziki. Nie były one rozpinane na całej długości, więc zakładano je bezpośrednio na suknię cieszyńską – jak bluzkę. Nie używano wówczas *kabotka* – pod *żywotkiem* znajdowała się tylko halka. To nowomodne rozwiązanie było dużo wygodniejsze od *kabotka*.

DODATKI DO STROJU CIESZYŃSKIEGO

Hacka kocek była większą, grubą chustą wełnianą, najczęściej z frędzlami, służącą do okrywania głowy i pleców, zwykle barwy ciemnoszarej, ciemnogrnatowej i czarnej.

Hacka pepito stanowiła odświętną wersję *hacki*, wykonaną z cieńszej wełny, w tonacji ciemnozielonej, brązowej, czarnej. Zwykle nie zakładano jej na ramiona, tylko dekoracyjnie przewieszano przez rękę, eksponując wzorzysty deseń.

Paryski to półbuty na słupkowym obcasie, noszone do stroju cieszyńskiego, z charakterystycznym paskiem biegnącym przez środek śródstopia, zapinanym na *knefelek* (guziczek).

Kneflory to trzewiki kobiece, sięgające powyżej kostki, zapinane na guziki lub sznurowane. Było to popularne obuwie, noszone do stroju cieszyńskiego w chłodniejsze dni.

Pończochy do stroju cieszyńskiego były jedwabne, wielokrotnie cerowane i bardzo wytrzymałe.

Do stroju cieszyńskiego noszono trapezowe torebki zwane po cieszyńsku **taszki**.

W okresie międzywojennym nadeszła moda na **pasy zdobione na gumie**. Była to uboższa wersja pasów do stroju cieszyńskiego. Szeroki kawałek gumy wyszywano cekinami, paciorkami i lacetą, a za zapięcie służyły klamry tłoczone z blachy.

MĘSKI STRÓJ CIESZYŃSKI

Ze względu na industrialny charakter Ustronia strój ludowy miejscowych mężczyzn zaczął ulegać wyraźnym wpływom konwencyjnalnej mody miejskiej, dlatego dawno zaginęła pamięć o jego tradycyjnej, ludowej formie. Jak ukazują ryciny z końca XIX w. **cieszyński strój męski** składał się z długich prostych spodni i dwurzędowej kamizelki zapiętej wysoko pod szyją, uszytych z czarnego lub granatowego sukna. Spod kamizelki widać było stojący kołnierzyk białej koszuli, przewiązany kolorową jedwabną chustką. Na kamizelkę wkładano kaftan, sięgający niewiele poza pas, z długimi rękawami i małym wykładanym kołnierzykiem, zaś na ramiona zarzucano długą pelerynę podbitą podszewką w kolorową kratę. Głowę wieńczył czarny kapelusz z niedużym rondem o stożkowej, wgniecionej do środka główce.

Ustroński ubiór sałaszniczy

Z uwagi na górskie położenie oraz pasterski charakter miejscowości w połowie XIX w. ustroniacy preferowali ubiór typowo sałaszniczy. W nim wójt, jak i rajcy gminni urzędowali, chodzili do kościoła oraz reprezentowali Ustroń na oficjalnych uroczystościach. Tak wyglądało również odzienie robotników zatrudnionych w pięciu ośrodkach hutniczych w Ustroniu.

Zależnie od pory roku w skład takiego stroju wchodziła sukienka *gunia* (obszerny szeroki płaszcz), sukienki *kabot* (rodzaj marynarki), a zimą barani kozuch. Podczas chłódów wdziewano spodnie sporządzone z wełnianego sukna zwane *wałaszczokami*, latem zaś cienkie *płótnioki*. Ustroniak nosił prostą koszulę, uszytą z gradłowego płótna, pozbawioną zdobień.

Bardzo istotne jest to, iż koszul z haftem krzyżkowym ani bruclików nigdy w Ustroniu nie noszono. Głową zdobiły czapki-baranice oraz kapelusze z szerokim rondem zwane *strzechoczami*. Na co dzień noszono *kyrpce*, uszyte ze świńskiej skóry, a od święta z *łowiynzj* (krowiej) oraz wełniane *kopyca* z owiniętymi wokół kostek *nadkóńczami* (sznurkami), do których za pomocą pięciu dziurek przymocowane były *kyrpce*.

Typowo ustrońska odmiana męskiego stroju cieszyńskiego

Typowo ustrońską wersję męskiego stroju ludowego stworzono w latach 30. XX w. dla potrzeb dożynek i innych doniosłych uroczystości. Kilkunastu jednakowo ubranych mężczyzn przemierzało wówczas Ustroń w kawalkadzie konnej, każdy trzymał w ręku szpicrutę, a siodła były specjalnie sygnowane skrótem BKU, co znaczyć miało Banderia Konna Ustroń. Stroje te wyszły spod igły znanego wówczas krawca Józefa Kotasa. Sporządzone zostały z wełny, a podbite pasiastym płótnem. Podstawową część stanowił tu granatowy *kabot* z wykładanym kołnierzem i dwurzędowym zapięciem oraz tegoż koloru spodnie przypominające ówczesne bryczesy. Całości dopełniała wełniana wiśniowa kamizela (*westa*), zapinana dwoma rzędami odlewanych, srebrnych guzików, zdobionych motywami roślinnymi. Biała koszula posiadała dopinany półokrągły kołnierzyk, podwiązany granatową chustką. Strój uzupełniał filcowy kapelusz (*kłobuk*) oraz buty z wysokimi cholewami zwane *polokami*. Jedyny zachowany komplet stroju znajduje się w zbiorach Muzeum Ustrońskiego.

kłobuk

fus

kragiel

kabot

westa

knefle

koszula

galoty

poloki

Ludwik Lipowczan na tle gospodarstwa „fojtki”. To jemu zawdzięczamy jedyny zachowany egzemplarz ustronńskiego stroju męskiego. Pod siodłem widoczna jest deczka Banderii Konnej Ustroń.

SPIS TREŚCI:

s.2. Wprowadzenie

s.3. Porównanie stroju panny i mężatki

s.4. Suknia cieszyńska

s.6. Żywotek

s.8. Biżuteria do stroju cieszyńskiego

s.10. Kabotek

s.12. Fortuszek

s.13. Przeposka

s.14. Szatka

s.16. Czepiec

s.18. Koronka klockowa w Ustroniu

s.19. Panna młoda w stroju cieszyńskim

s.20. Bielizna w stroju cieszyńskim

s.21. Jakle noszone na co dzień

s.22. Jakle odświętne

s.24. Dodatki do stroju cieszyńskiego

s.26. Męski strój cieszyński

s.26. Ustronński ubiór sałaszniczy

s.27. Ustronńska odmiana męskiego stroju cieszyńskiego

Ekspozyty widoczne na zdjęciach pochodzą ze zbiorów Muzeum Ustronńskiego.

Archiwalne fotografie wchodzą w skład zasobów Muzeum oraz albumów rodzinnych ustroniaków.